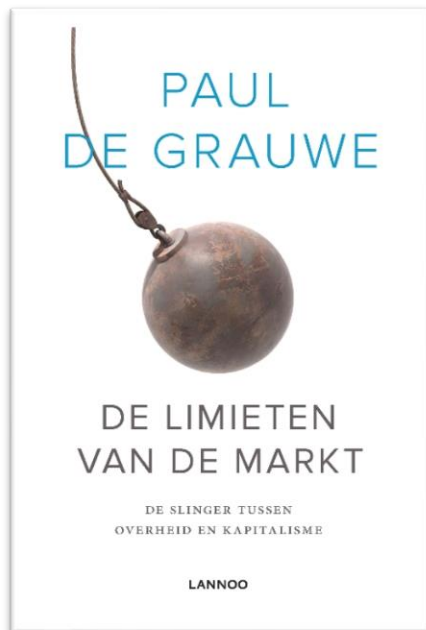

Boekrecensie - “De limieten van de markt” / Paul De Grauwe

Uitgeverij Lannoo, 2014, 240 p.

Carlos Bourgeois, lid van het redactiecomité Bank- en Financieuzen

Om het karakteristieke van dit boek beter te begrijpen, is het nuttig zich te herinneren dat professor Paul De Grauwe in zijn loopbaan lange tijd een vrijwel onvoorwaardelijke voorstander en heraut was van de “markteconomie” als professor, als politiek mandataris voor een liberale partij en als “expert” in de media¹.

Inmiddels hebben de ontwikkelingen van de laatste jaren hem “limieten” van de markt getoond evenals de behoeften en limieten van het overheidsingrijpen in de economie. Hij benadert dit thema in een analyse van interne en externe kosten van beide systemen en in het aftoetsten aan het “koele calculerende” enerzijds en de “gevoelsmatige dimensie” in elk van ons anderzijds.

In zijn verkenning van de limieten van de “markt” behandelt hij in eerste instantie de externe limieten, waarbij achtereenvolgens het milieu, de financiële markten en de publieke goederen de belangrijkste elementen zijn. Er wordt geconcludeerd dat er in die domeinen door de markt ofwel lasten worden gegenereerd die niet door de markten gedragen worden of dat er behoeften niet ingevuld geraken.

¹ Paul De Grauwe is momenteel werkzaam als professor aan de London School of Economics.

Vervolgens verkent hij de interne limieten, waarbij blijkt dat er een discrepantie is tussen de marktwerking en de verdeling van rijkdom. De intrinsieke motivatie van de mensen in het leven (motivatie door de aard van een activiteit) gaat door de markt onder druk komen van de extrinsieke motivatie (wat men aan een activiteit kan “verdiene(n)”). Zo ontstaat er een gebrek aan zingeving in het werk en in het leven. Tenslotte is er ook een discrepantie tussen concurrentie en samenwerking. Een te grote nadruk op het concurrentieaspect verhoogt de individualiseringsoptiek ten nadele van het gemeenschappelijke. Er ontstaat een discrepantie tussen het individueel en het collectief welzijn. Dat gaat ook ten koste van de aandacht voor de publieke goederen.

In dit perspectief is het belangrijk om te weten of de markt deze beperkingen kan verhelpen door zelfregulering. Voor de auteur is het antwoord ondubbelzinnig: nee. Er zijn geen ingebouwde mechanismen die de externe kosten, veroorzaakt door het marktsysteem, kunnen internaliseren. De overheid moet hierover waken. Ze kan dat doen door de externaliteiten te laten internaliseren, door de zorg voor gepaste publieke goederen en door te waken op een adequate herverdeling van de rijkdom.

Ook de overheidstussenkomst heeft echter zo haar limieten. De politieke actie komt moeilijk van de grond. Democratie kan helpen in de bemiddeling tussen de verschillende belangen in de maatschappij. Wat hierbij in het bijzonder opvalt, is dat de fundamentele oorzaak van de grenzen aan de overheidsactie dezelfde discrepantie is tussen individuele en collectieve rationaliteit, die ook grenzen stelt aan het marktsysteem.

De herverdeling is één van de belangrijke aspecten van het overheidsingrijpen. Ze kent ook grenzen: de efficiëntie, het evenwicht tussen het rationele en het emotionele in het menselijke handelen. Té veel herverdelen kan inefficiënties veroorzaken of demotiverend werken. Er zijn ook grenzen aan de sociale zekerheid.

In de volgende hoofdstukken behandelt de auteur de verhoudingen c.q. wisselwerking tussen overheid en marktsysteem. Hier valt op dat er verschillende modellen zijn en dat er een evolutie is in deze verhouding. In deze context stelt de auteur dat de oprichting van de eurozone een verzwakking heeft teweeggebracht van de nationale overheden ten opzichte van de financiële markten.

Na een hoofdstuk gewijd aan de analyse van Piketty in deze context, wordt het boek afgesloten met beschouwingen over de “pendelbeweging” tussen overheid en markt in de geschiedenis en in de toekomst.

In algemene termen is dit boek interessant, omdat het duidelijk het debat markt-overheid openstelt. In deze benadering kan men natuurlijk vragen hebben bij de precieze invulling van bepaalde begrippen. Met de “markt” bijvoorbeeld: de perceptie en de draagwijdte van dit begrip is danig geëvolueerd door de jaren heen. Van de “hel” in de jaren zestig (door bijvoorbeeld de katholieke kerk en het communisme) evolueerde het in de liberale jaren tachtig en verder tot zowat de enige economische “waarheid”.

Een prijsbepaling op eender welke markt werd/wordt bepalend geacht voor de waarde van een goed of dienst. Meer nog: als er geen markt is, is er geen waarde. Dit wordt bijvoorbeeld heel dikwijls aangehaald als argument om belangrijke elementen van het overheidspatrimonium een nulwaarde toe te kennen. Dit is natuurlijk onzin, maar de beursprijs bepaalt nog altijd de waarde van financiële activa in de boekhouding. Als men weet hoe de beursprijs bepaald wordt en kan variëren onafhankelijk van de economische waarde van de onderliggende activa van een aandeel, dan is meteen duidelijk dat daar een probleem schuilt.

Met andere woorden: een marktmechanisme is uiteraard een waardevol instrument in het economische verkeer, maar mag nooit op zich dominant en allesbepalend worden in dit verkeer. Misschien kan een volgende, diepgaandere analyse van de werkingsaspecten van de markt meer aandacht schenken aan welke benadering ervan nuttig en haalbaar is en welke de limieten zijn die eraan moeten gesteld worden.

Het is hoe dan ook zeker de verdienste van dit boek om de discussie op de voorgrond te brengen. En het is des te interessanter dat deze komt van iemand die zelf een groot voorvechter was/is van het marktmechanisme.